

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

312

Szerző: A-1

Cím: Miért lassult meg a század első évtizedében Budapest népességének fejlődése

Forrás: Magyarország

3p
(Hely)1927. 11. 23.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Hely

Idő

"1900/1920"

Személy

Helyszám

312, 1900-1920

Miért lassult meg a század első évtizedében Budapest népességének fejlődése

Laky Dezső dr. műegyetemi tanár könyve

Laky Dezsőnek, a hazai statisztika egyik legkiválóbb és legtermékenyebb művelőjének ez az új könyve, amely a főváros népességének fejlődését a századforduló körüli gazdasági viszonyok tükrében mutatja be, a népesség fejlődésének gazdasági rugóit kutatva, méltóan sorakozik azokhoz a statisztikai standard-művekhez, amelyeket a szerző régebben Magyarország gömökör-haladáságáról, a tengerentuli kivándorlásról, közoktatási viszonyainkról s a forradalom utáni ellenséges megszállások közgazdasági káraitól írt és tett közzé annakidején.

Egy darab történelem ez a mű is, amely a Fővárosi Statisztikai Közlemények sorozatában jelent meg ennek a milliós lélekszám felé rohanó nagyvárosnak millenium utáni életéből, pedig címében csak a népességfejlődésnek vizsgálatát ígéri. Ennek megvilágításánál azonban nem a demográfiai kutatás szokásos módszereit választja Laky Dezső dr., hanem elsősorban és főképpen a gazdasági statisztika eszközeire és eredményeire támaszkodva igyekszik felderíteni a fejlődést: a főváros lakosságának alakulását befolyásoló okokat s ezzel a módszerével kétségtelenül uttörő — és máris — sikeres eszközökhöz jutott el tanulmánya során. Tagadhatatlan, hogy a demográfiai kutatás szokásos módszerei egymagukban sem kielégítőnek, az általuk produkált eredmények

pedig elég meggyőzőnek nem bizonyulhatnak a közel milliós lakosságu főváros népességfejlődésének indokolására, mert hiszen sokkal inkább a *belső vándorlások befolyását* kell kutatni annak, aki egy ilyen — natálitás szempontjából szinte meddő — nagyváros életét kutatja, azét a *belső vándorlását*, amely a múlt század utolsó évtizedében a főváros népszaporodásának 70%-át adta s a XX. század első évtizedében is — amelyre Laky Dezső könyvének ez az I. része vonatkozik — 55.4%-ot képviselt.

Ezek az arányszámok is mutatják, hogy a főváros népességének alakulásához milyen *döntő befolyással* lehetett a századforduló körül a *belsővándorlás*, amely a város alacsony természetes szaporodása mellett életerejét tulajdonképpen táplálta s így azoknak a tényezőknek, okoknak és viszonyoknak vizsgálata, amelyek *viszont ezt az idevándorlást meghatározták*, ennek mérvét növelték vagy csökkentették, ütemét lassították vagy gyorsították, szinte magától értetődően, de mindeddig — csodálatosképpen — figyelmen kívül hagyott egyedüli helyes módszer, amellyel a kitűzött cél elérhető. Az említett arányszámok változása viszont nyilvánvalóvá teszi, hogy a főváros felé irányuló bevándorlás az említett két évtized folyamán lényegesen meglassult s amilyen heves ütemű volt a XIX. század utolsó évtizedében, olyan hanyatlást mutat a század elején. Ennek a feltűnő változásnak, amely végeredményben nemcsak Budapest állónépességének, de népmozgalmi viszonyainak, természetes szaporodásának alakulását is befolyásolta, olyan

okának kellett lenni, amelyet az egész ország viszonyainak, főképpen pedig a *közgazdasági viszonyok változásának* ismerete nélkül aligha magyarázhatunk meg. „Az egész ország statisztikáját kell tehát mozgósítani annak, aki Budapest népessége fejlődésének okozati összefüggéseit (és ezek magyarázatát) kívánja megállapítani“, mert az ország gazdasági viszonyainak ismerete nélkül aligha lehetséges, hogy a főváros népessége legújabb fejlődésének rejtett rugóit kikapogassuk s az általuk előidézett népesedési tüneteket is megmagyarázhatjuk.

A pusztán tény, amely magyarázatra és indoklásra szorul, az, hogy *míg a múlt század utolsó évtizedében a főváros népszaporodása közel 45% volt — szemben az ország egyéb részeinek 9.1%-os tényleges szaporodásával — 1900-tól 1910-ig a főváros lakossága már csak 20%-os növekedést mutat, (a „vidéki“ 8% mellett), hogy azután 1920-ra 5.5%-ra süllyedjen alá, egészen a „vidéki“ szaporodás (4.8%) közelébe. Mi lehetett az oka ennek a feltűnő változásnak? „Micsoda mélyebb rugók voltak azok — kérdezi Laky professzor — amelyek Magyarország népfelcseslegét olyan biztossággal telepítették át a múlt század nyolcvanas és kilencvenes éveiben a vidékről Budapestre s mi volt az oka annak, hogy a nagy rohanásban utóbb enyhülés állott be?“*

Ez az ok a főváros és a vidék akkori gazdasági viszonyai, illetőleg e viszonyoknak a századforduló után bekövetkezett *gyökeres megváltozása volt*. Az a hatalmas gazdasági konjunktúra u. i., mely a múlt század végén a sokkal magasabb természetes szaporodást produkáló vidék megélhetését kereső tömegeit, mint roppant szívóerő, a főváros falai közé vonta, az új század elején *gyöngyűlni* kezdett, illetőleg olyan *versenyársat* kapott a *vidék megélénkülő és évről-évre fejlődő gazdasági életében*, amely mindjobban leköltötte származási helyükön vagy közvetlen

közében azokat a mozgó néptömegeket, amelyek megelőzőleg részben a tengerentuli kivándorlás utjai, részben a főváros elhelyezkedési lehetőségei felé tódultak.

Az ipar és mezőgazdaság századvégi és századeleji viszonyainak, a fővárosi és vidéki gazdasági élet fellendülésének, illetőleg dekonjunkturájának egybevetése s ezen viszonyok századforduló körüli megváltozásának meggyőző erejű monográfiája Laky Dezső dr. könyve, amely címében a főváros népessége fejlődésének vizsgálatát jelzi csupán, valójában azonban sokkal több ennél, *átfogó képe a millenium-utáni Magyarország egész közgazdasági életének és gazdasági társadalmi viszonyainak*, amelyek végeredményben meghatározták a főváros állónépességének évről-évre, évtizedről-évtizedre mutató fejlődési irányát. Mesteri rajzát nyújtja ez a könyv annak a mélyenjáró átalakulási folyamatnak, amely a *vidék gazdasági erőinek lábrakapása* nyomán végét vetette annak a korszaknak, mikor „Budapest volt az ország lakossága számára a boldogulás és az érvényesülés mesebeli álomországa“, de eevben a kivándorlás energia-vesztése mellett a vidék roppant gazdasági társadalmi erőinek elsorvasztója is.

— A XIX. század utolsó évtizedében már szinte teljesen kimerültek azok a gazdasági lehetőségek, amelyek a vidéken élő és egyre szaporodó néptömegek megélhetését voltak hivatva biztosítani. A mezőgazdasági termelés sem a termőterület növelésével, sem a learatott területek hozadékával, sem a termények minőségi megosztásánál nem tudott — az adott művelési módok és a hiányos mezőgazdasági kultúra mellett — a mezőgazdasági népesség erőteljes szaporodásával lépést tartani.

Magyarország mezőgazdaságának termelési elmaradottsága a századforduló előtt, mikor a kilencvenes évek agrárválsága, a terményárak süllyedése, a jelzalogos terhek emelke-